

єдності дії, місця й часу) допомогла розмежувати такі фундаментальні поняття літературознавства як взаємодія художніх і реальних часу й простору, еліipsis і компресія у структурі наративу [12: 15].

Висновки. Аналіз праць античних філософів і риторів, а також досліджень сучасних науковців, присвячених поетиці й риторичі періоду античності, підтвердив, що витоки структурного аналізу художніх творів найповніше зосереджені у працях Аристотеля («Поетика» й «Риторика») й Платона («Держава»). Сучасні дослідження композиції художнього тексту застосовують поняття і підходи, запропоновані у цих роботах. Однак, слід зазначити, що вони зазнали суттєвих змін із розвитком філологічної науки.

До головних концепцій, на яких засновані студії композиційної структури твору належать: 1) міметичне мовлення і дієгезис – поняття, на основі яких здійснюється розмежування мовлення персонажа й автора; 2) елементи композиції – складові компоненти драматичного твору або промови, розташування яких сприяло досягати прагматичної мети; 3) тропи – засоби виразності, які посилюють образність й емоційність висловлювання. У сучасних філологічних студіях ці поняття були ґрунтовно досліджені й уточнені.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Аристотель. Поэтика. Риторика / Аристотель. – Москва: Лабиринт, 2000. – 224 с.
2. Безменова Н. А. Очерки по теории и истории риторики / Н. А. Безменова. – М. Наука, 1991. – 215 с.
3. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд., доп. – М.: Большая российская энциклопедия, 2002. – 709 с.
4. Панченко Н. В. Теория текста / Ю. Н. Земская, И. Ю. Качесова, Л. М. Комиссарова, Н. В. Панченко. – М.: Флинта; Наука, 2010. – 132 с.
5. Папуша І. В. Наратологічні аспекти античної поетики [Електронний ресурс] / І. В. Папуша. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/2450379/Наративні_аспекти_античної_поетики.
6. Платон. Избранные диалоги / Платон. – М.: Эксмо, 2007. – 768 с.
7. Словарь литературоведческих терминов / ред. Л. И. Тимофеев, С. В. Тураев. – М.: Просвещение, 1974. – 509 с.
8. Тмарченко Н. Д. Теория литературы / Н. Д. Тмарченко, В. И. Тюпа, С. Н. Бройтман. – Москва: Академия, 2004. – 512 с.
9. Урусиков Д. С. Грамматология. Т.1: Нарратология / Д.С. Урусиков. – Липецк: Типография «Липецк-Плюс», 2009. – 224 с.
10. Филиппов К. А. Лингвистика текста. Курс лекций / К. А. Филиппов. – СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 2003. – 336 с.
11. Burke M. The Routledge Handbook of Stylistics / M. Burke. – New York: Routledge, 2014. – 530 p.
12. Garcia J. L. A. Narratology: An Introduction / J. L. A. Garcia, S. Onega. – Harlow: Longman, 1996. – 272 p.
13. Genette G. Narrative discourse. An essay in method / G. Genette. – New York: Cornell University Press, 1983. – 285 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ганна Матковська – викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №1 факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», аспірант кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови факультету лінгвістики Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».

Наукові інтереси: лінгвістика тексту, структурна організація тексту, інтертекстуальність, прагматилістика, наратологія.

УДК 811.161.2'42

КЛАСИФІКАЦІЯ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ТЕКСТІВ У ДИСКУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ НАЛЕЖНІСТЮ

Леся МЕРКОТАН (Кам'янець-Подільський, Україна)

Стаття присвячена дослідженню прецедентного тексту й визначенню дефініції зазначеної мовної категорії. Представлено класифікацію прецедентних текстів у дискурсі української прози початку ХХІ століття за національною приналежністю, що дасть змогу з'ясувати твори тих лінгвокультурних спільнот, які є значущі для українців.

Ключові слова: прецедентний текст, прецедентне ім'я, дискурс, проза, національність, цитата, апеляція.

The article deals with the precedent text research and the problem of ascertaining its definition. The classification of the precedent texts in the discourse of the Ukrainian prose of the XXI century due to the national criterion has been represented. It gives an opportunity to find out the works of those linguacultural communities which are important for the Ukrainians.

Key words: precedent text, precedent name, discourse, prose, nationality, quotation, appeal.

Здобутки останніх десятиріч у царині гуманітарних наук засвідчують той факт, що визначальним фактором комунікації тієї чи тієї лінгвокультурної спільноти є національно-

культурний зміст комунікативної компетенції її представників. Прецедентний текст як когнітивний стереотип є знаком сучасної культури та засобом трансляції інформації в згорнутому вигляді, який дає змогу ідентифікувати „своїх” та „чужих”.

У мовознавчій науці до розгляду проблем прецедентності зверталися як російські (Д. Б. Багаєва, Д. Б. Гудков, І. В. Захаренко, О. А. Земська, Ю. М. Караулов, В. Г. Костомаров, В. В. Красних, Г. Г. Слишкін, Ю. О. Сорокін, А. Є. Супрун), так й українські лінгвісти (А. О. Буднік, Т. Ю. Кальченко, Ю. В. Крапива, О. О. Селіванова, Н. О. Сунько, І. А. Хижняк, Р. С. Чорновол-Ткаченко). Однак необхідність розширення меж сучасної теорії прецедентних текстів і дослідження їх у дискурсі сучасної української прози, а також здійснення класифікації зазначених феноменів зумовлює **актуальність** дослідження.

Матеріалом дослідження слугують прозові твори Г. Вдовиченко, Л. Денисенко, І. Карпи, Дари Корній, І. Роздобудько.

У своїй розвідці ми поставили за **мету** здійснити класифікацію прецедентних текстів у дискурсі української прози початку ХХІ століття за національною приналежністю, що дозволить, по-перше, описати ту частину „свого” для української лінгвокультурної спільноти, яка регулярно актуалізується; по-друге, з'ясувати етнічну приналежність еталонів, що використовуються авторами сучасної української прози.

Вагомий внесок у розробку теорії прецедентності зробив Ю. М. Караулов, який уперше висунув тезу про те, що „прецедентний текст” – це текст, „... (1) значущий для тієї чи тієї особистості в пізнавальному та емоційному плані; (2) що має надособистісний характер, тобто добре відомий широкому оточенню цієї особистості, включаючи її попередників і сучасників; (3) звернення до нього відбувається неодноразово в дискурсі цієї мовної особистості” [6, с. 216].

Відаючи належне дефініції Ю. М. Караулова, Г. Г. Слишкін у монографії „Лінгвокультурні концепти прецедентних текстів” зауважує, що термін „прецедентний текст” треба розуміти ширше, знявши обмеження стосовно кількості носіїв прецедентних текстів, й визначає прецедентний текст як „...будь-яку послідовність знакових одиниць, що характеризується цілісністю і зв'язністю та володіє ціннісною значущістю для певної культурної групи” [18, 29]. Саме на цю дефініцію ми й опиратимемось у нашому дослідженні.

Водночас поряд із загальнотеоретичною проблемою з'ясування категоріального апарату актуальним постає питання класифікації прецедентних текстів у дискурсі сучасної української прози.

Аналіз мовного матеріалу засвідчує, що максимальна кількість прецедентних текстів у дискурсі української прози початку ХХІ століття, є власне українськими. Зокрема, великий пласт прецедентних текстів, до яких апелюють сучасні українські прозаїки, становлять пісні (народні чи авторські), мовними маркерами яких виступають цитати чи назви пісень: *Було чути, як Іван Іванович наспіває: „Намалюй мені ні-іч, коли падають зо-орі...”* [1: 201-202]; *„Ой летіли дикі гуси” та „Чарівна скрипка” стилізовані під народні пісні, багато хто думає, що вони і є народними* [5: 147]; *Мальва навіть слова пісні розібрати може: **Благослови, мати, // Весну закликати! // Весну закликати, // Зиму проваджати, // Зимочку в візочку, // Літечко в човничку!*** [11: 111].

У мовній свідомості українців важливу роль відіграють колискові, що й засвідчує фактичний мовний матеріал: *І Мальва майже щаслива заснула. Ой ну, люлі, дитя, спать! // Пішла мати жито жать // Та й вижала три квітки: // Що первую сонливу, // А другу дрімливу, // А третюю щасливу. // Ой щоб воно спало, // Щастя-долю мало // І добрую годину // На малу дитину. // Ой щоб воно спало // І спати хотіло, // Як квіт, червоніло* [11: 297]; *Мимоволі в голову приходять слова колискової, які співала мама в дитинстві: **Коні бігають по колу, воронії, Люлі-люлі, вітер в полі їм співає. Коні бігають по колу воронії. Владиславо наш тихенько спить-дрімає...*** [13: 69].

Великий відсоток прецедентних текстів стосується української класики, тобто тієї частини літератури, яка цікава та авторитетна для низки поколінь і складає „золотий фонд” української літератури.

У корпусі прецедентних текстів українського походження найбільшу групу становлять твори Т. Шевченка: *А ти думаєш, я про це не подумала? – жінка розчервонілась. – У мене вже є закладки в „Кобзарі”...* [3: 182] – збірка поетичних творів „Кобзар”; *То сталося, коли мені вже минуло тринадцять. Ага, майже за Шевченком: „Мені тринадцятий минало”...* [13: 194] – вірш „Мені тринадцятий минало”; – *Борітеся – поборете, – насмішувато кривить губи Лідія* [1: 224] – вірш „Кавказ”.

Досить численну групу серед прецедентних текстів українського походження становлять твори Лесі Українки: *Завтра о восьмій ранку в програмі „Книжкова хвилинка” вона читатиме уривок з „Лісової пісні” Лесі Українки* [3: 230] – драма-феєрія „Лісова пісня”; *І невідомо, як би те все для Завуча ака Кукурузи закінчилося б, якби той анонім олійною фарбою не втілив задум Лесі Українки про слово як твердую крицю* [8: 98] – вірш „Слово, чому ти не твердая криця...”.

У мові дискурсу української прози початку ХХІ століття спостерігаємо апеляцію до прецедентних текстів О. Довженка, М. Коцюбинського, Олександра Олеся, П. Тичини, І. Франка: *Я можу повторювати ці слова безконечно, Іринко. Хоча вони написані не мною. Це зі „Щоденника” О. Довженка* [10: 56-57] – твір О. Довженка „Щоденник”; *Так, правда. Але діти не винні, як і коні не винні* [7: 134] – новела „Коні не винні” М. Коцюбинського; *Хтось ударив без жалю по серці моїм, – // І забилося серце в вогні золотім... // І посипались іскри ясні, // І в дзвінкі обернулись пісні. Олександр Олесь* [10: 230] – вірш Олександра Олеся „Хтось ударив без жалю по серці моїм”; *Тріо злагоджено виводило „Ой ти, дівчино, з горіха зерня...”* [3: 170] – вірш „Ой ти, дівчино, з горіха зерня...” І. Франка, що увійшов до збірки поезій „Зів’яле листя”. Як бачимо, згадані вище прецедентні тексти актуалізуються за допомогою прецедентних імен (імен авторів, назв творів, імен героїв) і цитат.

Прикметною ознакою сучасної української прози є покликання на прецедентні тексти, джерелами яких є українські казки: *Якого милого ти зимою слизькими дорогами бігаєш, як коза-дереза?!* [12: 278-279]; *Я відведу її до тої хатки, на курячих чи не курячих, ніжках і мусять там бути дорослі, які мені все пояснять* [12: 229]; *Приречена на розвал та система, у якій культура – це таке собі сьоме козенятко* [1: 146-147].

Як засвідчує зібраний нами матеріал, у мовній свідомості українців важливу роль відіграють російські твори, що посідають друге місце за частотністю звернень. Найбільш вагомими серед текстів російської літератури є твори для дітей: *Настрій упав, кілька хвилин відчувала себе черепахою Тортилою* [2: 227] – повість-казка О. Толстого „Золотий ключик, або Пригоди Буратіно”; *Що воно таке – „потчуєт”? – думала я в дитинстві про доктора Айболіта, котрий „потчевал” недужих звірів, пхаючи їм чайні ложечки до писків* [7: 115] – віршована казка К. Чуковського „Бармалей”.

Досить часто українські прозаїки звертаються до творчості класиків російської літератури, зокрема М. Булгакова, М. Гоголя, О. Пушкіна, О. Толстого: *А ці зошити залишаться, бо рукописи не горять* [1: 55] – роман „Майстер і Маргарита” М. Булгакова; *Як Плюшкін галіміий, їй-бо* [9: 111] – поема М. Гоголя „Мертві душі”; *А цей нагадує мені „Євгенія Онегіна”: вона любила його, він її не любив. А коли він таки полюбив її – вона вже була дружиною генерала...* [15: 218] – роман у віршах „Євгеній Онегін” О. Пушкіна; *Отаке ходіння по муках тривало три місяці* [13: 35] – трилогія романів О. Толстого „Ходіння по муках”.

Зафіксований у мові української прози початку ХХІ століття мовний матеріал свідчить про інтерес до європейської літератури. У більшості випадків для дискурсу української прози початку ХХІ століття характерна апеляція до текстів англійської літератури.

У досліджуваних мовних джерелах вербалізовані англійські прецедентні тексти представлені, перш за все, творами У. Шекспіра: *Сашико лише іронічно-патетично посміхається у відповідь: – Сумнішої оповіді ви не знайдете, ніж про любов Ромео і Джульєтти* [10: 251] – трагедія „Ромео і Джульєтта”; *Ги. Маєш собі. Не все так рівненько в датському королівстві? Схоже, дід із батьком гладуцик побили і не один, здається* [11: 259] – трагедія „Гамлет”.

Досить значну за обсягом групу англійських прецедентних текстів у досліджуваних джерелах становлять твори А. К. Дойля, Дж. Р. Кіплінга, Ш. Бронте, Ч. Діккенса, Л. Керрола: – *Відкривай, Шерлоке! Якого ти хріна мобільник вирубав?* [12: 280] – детективні оповідання та повісті про Шерлока Холмса А. К. Дойля; *Невідомо, кому пощастило більше, Боно чи Мауглі, хотілося пожартувати мені...* [4: 121] – дитяча казка про Мауглі „Книга джунглів” Дж. Р. Кіплінга; *Він говорив, як Рочестер із „Джен Ейр” чи як інший схожий герой, – так гарно говорили тільки на сторінках моїх улюблених книг* [15: 41] – роман англійської письменниці Ш. Бронте „Джейн Ейр”; *Це несмак – іти на „Олівера Твіста”! – каже моя асистентка* [9: 60] – роман „Олівер Твіст” Ч. Діккенса; *Сьогодні у мене був особливий день – чому б мені, як Алісі з Країни Чудес, не опинитися в особливому місці?* [14: 32] – казка англійського письменника Л. Керрола „Аліса в Країні Чудес”.

Актуальними для українських письменників та читачів є твори французької літератури, передусім казки Ш. Перро: *Тільки Попелюшка, на жаль, не захотіла ставати королевою, тобто стервом, а золота клітка не перетворилася для неї на палацик* [13: 93]; *Уперше ворожість до телевізора відчула, коли передивилася звичайнісіньку казочку „Червона Шапочка”* [10: 19]; ... *Коли зірки за вікном закрижанили і почали осипатися, я нарешті замовк. І відчув шалене виснаження – ніби з мене було викачано всю кров. А чи була з того користь моїй Сплячій Красуні?* [16: 173].

Помітну роль у дискурсі сучасної української прози відіграють класичні твори французької літератури, що й підтверджує фактичний матеріал: *Але, як могла, уникала порівнянь зі сліпою та порцеляново-гарною героїнею роману Віктора Гюго „Людина, котра сміється”* [5: 43] – твір В. Гюго „Людина, що сміється”; *За словами пані Вчительки, „дама з камеліями” притягує, мов магніт* [16: 24] – роман А. Дюма „Дама з камеліями”; *Для мене, п’ятнадцятирічного капітана, вона була недосяжною мрією* [5: 168] – роман Ж. Верна „П’ятнадцятирічний капітан; *Все своє*

дитяче життя я була **Гобсеком** [7: 68] – твір „Гобсек” Оноре де Бальзака; *Я задалегідь перечитала „Червоне і чорне” мсьє Стендаля ледь не сто разів, підкреслила потрібні місця олівцем і вірю, що можу бути гідним прокурором* [16: 9] – роман „Червоне і чорне” Фредеріка Стендаля; – *Тобто, майже як у „Маленькому принці”, відповідаємо за тих, кого...* [12: 279] – казка-повість „Маленький принц” А. де Сент-Екзюпері.

Пісенний жанр французької культури представлено в українській прозі не так чисельно, як проза, проте їхня кількість значна, що й ілюструє проаналізований мовний матеріал: – *Знаєш, що це було? – запитав Олег, коли музиканти пішли далі. – „Жетем”. Серж Гінзбург та Джейн Біркін* [3: 124] – пісня французького виконавця С. Гінзбурга „Je t'aime, moi non plus”; ... *хоч брошка, хоч намисто, хоч нашийна хустка, мугикаючи собі під ніс „у-уне-ві-дам-уур” Шарля Азнавура, зійшла вниз на сніданок* [2: 187] – пісня Ш. Азнавура та Ж. Гарваренца „Une Vie D'Amour”.

Спостереження над процесами матеріалізації прецедентних текстів у корпусі української прози початку ХХІ століття засвідчують, що сучасні українські автори часто апелюють до німецької літератури: *У нас книжок ніколи вдома не було, – зізналася вона, – лише якісь випадкові, кілька штук. „Гараж пана Якобса” пам'ятаю і ще щось про лебедів* [3: 141] – твір німецького письменника-фантаста В. Шрайера „Гараж пана Якобса”; *Батько читав „Живий приклад” Зігфрида Ленца, вірніше – перечитував уже втретє* [4: 89] – роман німецького письменника, новеліста й драматурга З. Ленца „Живий приклад”; *Спочатку я мав на увазі казку про Білосніжку та сімох гномів* [4: 214] – казка „Білосніжка” братів Гримальді.

Показово, що прецедентні тексти німецької лінгвокультурної спільноти актуалізуються в дискурсі української прози початку ХХІ століття прецедентними іменами (іменем автора, назвою твору чи іменем героя), а не використанням цитат, що свідчить про поверхневі знання німецької літератури.

Переважна частина прецедентних текстів грецької літератури виявилась грецькими міфами, що й ілюструє фактичний матеріал: *Ти просто Кассандра* [2: 214]; *Виліпив у думках, як Пігмаліон Галатею, і закохався в той образ* [12: 211]; *Татовий секретер був для мене справжнім ящиком Пандори (аби я ще тоді знала, що воно таке)* [7: 31].

Як засвідчує мовний матеріал, апеляція до текстів грецької міфології здійснюється засобами вербалізації прецедентних імен, а саме імен міфічних героїв.

Кількісно незначну групу серед прецедентних текстів грецького походження є твори давньогрецьких поетів, а саме Аристофана, Вергілія, Гомера. Проілюструємо це положення конкретними прикладами: *У „Букіністі” неждано надібрала книжку, яку так давно шукала, – „Комедії” Аристофана* [10: 42] – твори старогрецького поета Аристофана; *Так і почалася моя Одиссея* [8: 32] – класична поема „Одісея” давньогрецького поета Гомера; *І навряд чи батьки вигодували їх, змушуючи з'їсти ложечка „за тата”, цитуючи „Ілліаду”* [17: 94] – поема „Іліада” давньогрецького поета Гомера.

Інтерес до прецедентних текстів шведської лінгвокультурної спільноти пов'язаний здебільшого з творами для дітей А. Ліндгрена, які вербалізуються за допомогою прецедентних імен: *Вона схожа на старшу Пеппі Довгупанчоха...* [1: 32] – дитяча пригодницька повість „Пеппі Довгупанчоха”; *Можє, перетворитися на Малюка?* [4: 49] – повість „Малий і Карлсон, що живе на даху”.

Іспанська література в дискурсі української прози початку ХХІ століття здебільшого репрезентована творчістю М. Сервантеса, а саме романом „Хитромудрий ідальго Дон Кіхот з Ламанчі”: *Він, зрозуміло, поняття зеленого не мав, хто такий Санчо Панса* [13: 29]; *Коли Ханне обнімалася, я завжди думала про те, що так, як зараз я, мабуть, міг би почуватися Дон Кіхот, якби вітряки почали обмацувати його* [4: 123].

Кількісно невелику групу прецедентних текстів іспанського походження, матеріалізовану в мові сучасної української прози, становлять твори інших іспанських письменників: *Про що вона думала, ледь посміхаючись, читаючи йому „Криваве весілля” Лорки зранку за кавою?..* [8: 227] – п'єса „Криваве весілля” іспанського поета й драматурга Ф. Г. Лорки.

Лише на поодинокі випадки залучення українського читача до польських прецедентних текстів натрапляємо в сучасній українській прозі, здебільшого вербалізація прецедентних текстів польського походження здійснюється апеляцією одночасно до імені автора та назви твору: *І аж тоді глянула на назву – Парандовський, „Алхімія слова”* [2: 156] – твір польського письменника, есеїста та перекладача Я. Парандовського „Алхімія слова”; *Кароліна простежила за його поглядом: на підвіконні лежала книжка „Цинамонові крамниці”: чорно-біле фото та насичено-брунатні літери прізвища – Шульц* [3: 218] – повість польського письменника Б. Шульця „Цинамонові крамниці”.

Переважна більшість прецедентних текстів данського походження – це казки Г. Х. Андерсена, наприклад: *Дивовижно: я, як незрілий дурень, знайшов в'язного слухача в цьому сусідському „бридкому каченяті” і не помічав, наскільки смішним був у цій ситуації* [15:

196] – казка „Гидке качення”; *Це і тільки це видавало її настрої, не з доброї волі вийшла Снігова королева зі свого палацу* [13: 125]; Моя улюблена казка Андерсена – „Русалонька” [14: 219] – казка „Русалонька”.

Літературна спадщина Чехії також не знаходить широкого відображення в дискурсі української прози початку ХХІ століття, однак необхідно наголосити, що сатиричний роман „Пригоди бравого вояка Швейки” чеського письменника Я. Гашека актуалізується в зазначеному дискурсі досить часто: *Перечекати. Подивитись, як воно піде. А там уже якось буде, бо, я казав бравий солдат Швейк, якого я тоді ще не читала, ще ніколи так не було, щоби ніяк не було* [8: 78]; *Доречно згадалися слова бравого вояки чеського походження – Швейка: „Якось буде. Адже ніколи не було, щоб ніяк не було!”* [17: 115].

У мовній практиці сучасної української прози спостерігаємо наявність прецедентних текстів ірландського походження, однак їх відсоток у корпусі аналізованих прецедентних текстів невеликий: *В голові зринула фраза Елізи Дулітл: „На вулиці чудова погода, місіс Хігінс!”* [15: 35] – п’єса „Пігмаліон” ірландського драматурга, письменника та романіста Дж. Б. Шоу; *Сказав потім одному, що саме в цьому місті, на вокзалі, вирішилася колись доля його „Улісса”*. Коли письменникові Джойсу вдалося втекти від арешту [8: 237] – роман „Улісс” Дж. Джойса.

У дискурсі української прози початку ХХІ століття фіксуємо тенденції до актуалізації американських прецедентних текстів, які набувають дедалі більшого поширення, переконливим доказом чого є широкий фактичний матеріал: *Галя читала Фіцджеральда – його роман „Ніч лагідна”...* [2: 120] – роман Ф. К. Фіцджеральда „Ніч лагідна”; – *Що востаннє прочитали? – „Сестру Кері” Драйзера... І про Фіндуса...* [3: 183] – роман Т. Дрейзера „Сестра Кері”; *Вона подумала, що це один день у компанії мерців вона не витримає, і тому, поблукавши ще трохи, нарешті знайшла затишне місце – „Бузковий хутір” – кав’ярню, в якій Хемінгуей писав „Фієсту”* [15: 259] – роман „І сходить сонце” („Фієста”) Е. Хемінгуея.

Зустрічаються в сучасній українській прозі й твори східної літератури, хоча їх відсоток надзвичайно низький. Зокрема, мова йде про рубаї перського поета Омара Хайяма: *Коли Ти, мій Господи, Всесвіт творив, // Мене ти у ньому з дрібничок творив? // І вчинки погані та гарні мої – // Усе наперед прописав ти згори? Омар Хайям* [10: 310]; та пам’ятку середньовічної арабської та перської культур, збірку оповідань „Тисяча і одна ніч”: *Знову глянула на свої капці Шахразаді, махнула рукою: вперед* [2:12].

Серед прецедентних текстів, джерелами яких є твори колумбійської літератури, варто відзначити роман І. Г. Маркеса „Сто років самотності”, до якого апелюють сучасні українські прозаїки: *Вибрала „Сто років самотності”. Затягла її під настільну лампу, почала читати, розгорнувши навмання за своєю звичкою: спочатку спробувати шматок* [3: 86].

Отже, прецедентні тексти, що актуалізуються в дискурсі української прози початку ХХІ століття, дають уявлення про національно-марковану систему цінностей та уявлень, які визначають вплив художнього слова на читача.

В українській мовній свідомості домінують твори власне української літератури. Високий відсоток універсально-прецедентних текстів, які актуалізуються у дискурсі сучасної української прози, обумовлений процесами глобалізації, які характеризуються зближенням, взаємопроникненням та взаємовпливом різних культур сучасної цивілізації й свідчить про акультурацію, що призводить до присвоєння культурами елементів інших культур. Цей висновок конкретизується отриманими даними: вітчизняна проза початку ХХІ століття регулярно апелює до прецедентних текстів не тільки європейської, а й американської та східної культур.

Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в розробці темпоральної класифікації прецедентних феноменів у дискурсі сучасної української прози.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вдовиченко Г. Бора / Галина Вдовиченко ; худож. М. Долгополова. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2011. – 240 с.
2. Вдовиченко Г. Інші пів’яблука : роман / Галина Вдовиченко ; передм. М. Рудської. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 256 с.
3. Вдовиченко Г. Купальниця : [роман] / Галина Вдовиченко ; передм. Г. Гудзьо. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2012. – 240 с.
4. Денисенко Л. Відлуння : від загиблого діда до померлого : [роман] / Лариса Денисенко / передм. Г. Гузьо. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2012. – 320 с.
5. Денисенко Л. Забавки з плоті та крові. Новела з десяти частин / Л. Денисенко. – Львів : Кальварія, 2006. – 192 с.
6. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1987. – 263 с.
7. Карпа І. Добло і зло / Ірена Карпа. – Харків : Книжковий клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2008. – 319 с.
8. Карпа І. З роси, з води і з калабані / Ірена Карпа ; худож. Г. Ерте. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 320 с. : іл.

9. Карпа І. Суки отримують все : [роман] / Ірена Карпа. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2012. – 240 с.
10. Корній Дара. Гонимарник : [роман] / Дара Корній ; передм. Люко Дашвар ; худож. А. Єрьоміна. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2012. – 336 с. : іл.
11. Корній Дара. Зворотній бік темряви : [роман] / Дара Корній ; передм. Г. Пагутяк ; худож. О. Семякін. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 320 с. : іл.
12. Корній Дара. Зозулята зими : [роман] / Дара Корній, Тала Владмирова ; передм. Г. Пагутяк. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2014. – 368 с.
13. Корній Дара. Тому, що ти є / Дара Корній ; передм. М. Іванцової. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 240 с.
14. Роздобудько І. Все, що я хотіла сьогодні. Лікарняна повість / Ірен Роздобудько ; передм. Л. Ворониної. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 240 с.
15. Роздобудько І. Дванадцять, або Виховання жінки в умовах, не придатних до життя : [роман]. – К. : Нора-Друк, 2012. – 272 с. ПК (Популярні Книжки).
16. Роздобудько І. ЛСД. Ліцей слухняних дружин : [роман] / Ірен Роздобудько ; передм. Т. Вергелес. – Харків : Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2013. – 320 с. : іл.
17. Роздобудько І. Мандрівки без сенсу і моралі / Ірен Роздобудько. – К. : Нора-Друк, 2011. – 192 с. (Мандри).
18. Слышкин Г. Г. Лингвокультурные концепты прецедентных текстов / Г. Г. Слышкин. – М. : Academia, 2000. – 141 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Леся Меркотан – аспірантка кафедри української мови Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Наукові інтереси: інтертекстуальність, прецедентність, сучасна українська проза.

УДК 811.512 М83

BAUYRZHAN MOMYSHULY'S ROLE IN FORMING THE MILITARY-HEROIC LITERATURE

Гульнара МИРЗАКУЛОВА (Алмати, Казахстан)

У статті йдеться про роль становлення військово-героїчної літератури Б. Момишули. Мудрий командувач був спроможний оцінювати поведінку, здоровий глузд, подвиги воїнів заради блага народу. Він закликав та надихав солдат на їхні героїчні перемоги. Автор також акцентує увагу на тому, як правдиво письменник у своїх творах зумів змалювати мужність воїнів.

Ключові слова: патріотичних дух, військово-героїчна література, герой, державні інтереси, війна, правда, письменник, проза.

The article discusses the role of the formation of B.Momyshuly's military heroic literature. The wise commander was able to appreciate the behavior, the sanity, and the feats of the warriors, accomplished for the benefit of the nation. He called and encouraged them to heroic victories. The article also considers how he could truly describe the courage of warriors in his works.

Keywords: patriotic spirit, military-heroic literature, hero, state interests, war, truth, writer, prose.

During the cruel war Bauyrzhan Momyshuly (=Momysh's son), who went against German fascists saying “Go into fire for the sake of the Motherland, and you will not burn”, “Care for your country, it will show your heroism” (proverbs have been translated literally), was an exemplary head for his warriors due to his courage, inventiveness, heroism, power of will, and winged ideas. Thanks to such wonderful personal traits he was able to become the division commander. After the war Bauyrzhan Momyshuly showed flair for literature, and performed a feat in this creative field. Bauyrzhan Momyshuly, the Hero of the Soviet Union, writer, famous warrior of the Second World War, military commander, strategist and tactician, took part in the Great Patriotic War in the famous division headed by the major-general I.V.Panfilov beginning from September 1941. He participated in the battle for Moscow 207 times, and saved his regiment from the foemen's surrounding 5 times. These feats have made him a legend.

As a writer Bauyrzhan Momyshuly was able to create literary works from his memories of the war, and great feats of his warriors. The popular book “Battle for Moscow” is evidence for that. This literary work is a big chronicle about the Great Patriotic War; it conveys the valiant spirit of the nation. One can see the powerful body of the warriors, energy and strength, unity and relativity of our nation, stamina of old and young commanders in Bauyrzhan Momyshuly's literature. There are various spiritual expressions of Bauyrzhan Momyshuly about the combat performers. The famous military commander could appreciate the behavior, discretion of the warriors, and their life-sacrificing feats. Due to this he could inspire them to accomplish great feats. Bauyrzhan Momyshuly was not only a strict military commander, but also a wise leader, attentive and expert, judicious and kind mentor for his warriors.

We all know that the famous Russian writer A. Bek in his narrative “The battle” (“Volokolamsk high road”) (the name has been literally translated) wrote about great feats of Bauyrzhan Momyshuly. “I